

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยผสมผสาน : กรณีศึกษาโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี

Development of Course Curriculum on School Study for Create School Identity
Based on Process of Mixed Methods Research: a Case Study of
Chalermkwansatree School

พกามาศ บุญเผือก¹, วารรัตน์ แก้วอุไร², อมรรัตน์ วัฒนารัตน์³, ปกรณ์ ประจันบาน⁴

Pakamas Boonphueak, Wareerat Kaewurai, Amornrat Wattanatorn, Pakorn Prachanban

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ พัฒนาหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยผสมผสาน กรณีศึกษาโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี โดยมีขั้นตอนการวิจัยและใช้แบบแผนการวิจัยแบบผสมผสาน 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ใช้แบบแผนการวิจัยแบบรองรับภายใน ซึ่งใช้วิธีเชิงคุณภาพเป็นหลัก เพื่อมุ่งหาอัตลักษณ์โรงเรียน 2) ขั้นสร้างหลักสูตร ใช้แบบแผนการวิจัยแบบรองรับภายใน ซึ่งใช้วิธีเชิงปริมาณเป็นหลัก 3) ขั้นทดลองใช้ ใช้แบบแผนการวิจัยแบบรองรับภายใน รูปแบบการทดลองระยะเดียว ซึ่งใช้วิธีเชิงปริมาณเป็นหลัก และ 4) ขั้นประเมินหลักสูตร ใช้แบบแผนการวิจัยแบบคู่ขนาน ซึ่งให้ความสำคัญกับวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เท่าเทียมกัน โดยนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจงเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี 1 ห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) หลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” 2) แบบวัดคุณลักษณะตามอัตลักษณ์โรงเรียน และ 3) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. อัตลักษณ์โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีคือ “เป็นเลิศในความรู้ ยึดมั่นเชิดชูในความดี วิถีชีวิตมีคุณภาพ” การพัฒนาหลักสูตรใช้ 5 ขั้นตอน คือ ศึกษาความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนกำหนดผลการเรียนรู้ คัดเลือกจัดลำดับเนื้อหาสาระ คัดเลือกจัดระเบียบประสบการณ์การเรียนรู้ และกำหนดสิ่งที่วัดผล และวิธีการประเมิน โดยประยุกต์ใช้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นจูงใจให้ใฝ่รู้ มุ่งสู่เนื้อหา นำพาปฏิบัติ เด่นชัดหลักการ ผสานใช้ในชีวิต และก่อกิจให้เป็นนิสัย

2. หลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” ประกอบด้วยเอกสาร 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 หลักสูตร และส่วนที่ 2 เอกสารประกอบหลักสูตรและเอกสารประกอบการเรียน จากการหาคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีคุณภาพและความเหมาะสมที่จะนำไปใช้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. คุณลักษณะผู้เรียนตามอัตลักษณ์ ด้านความเป็นเลิศในความรู้ (ความเก่ง) ด้านการยึดมั่นเชิดชูในความดี (ความดี) และด้านวิถีชีวิตมีคุณภาพ(ความสุข)โดยภาพรวมทุกด้าน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการประเมินหลักสูตรเชิงระบบ พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Output) และผลกระทบ (Impact) ของหลักสูตร โดยภาพรวมทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด

¹ นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

² รองศาสตราจารย์ ดร., ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

มีความคุ้มค่าเหมาะสมที่จะนำไปใช้ มีกระบวนการใช้หลักสูตร การวัดและประเมินผลที่ดีทำให้ผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตรและผลกระทบที่เกิดจากหลักสูตร เป็นที่พึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร, อัตลักษณ์โรงเรียน, การวิจัยแบบผสมผสาน

Abstract

This research aimed to study the development of course curriculum on school study for create school identity based on mixed methods research: a case study of Chalermkwansatree School. The 4 integration of research process and mixed methods were used as follows: 1) the study of basic information, using embedded design which focused on qualitative to seek for school identity 2) the making curriculum, using embedded design which focused on quantitative. 3) experiment curriculum, using embedded design as one group pretest-posttest design which focused on quantitative and 4) curriculum evaluation, using convergent parallel design which emphasized equally both quantitative and qualitative. The developed curriculum was used with the purposive sampling of 51 students for 1 class of mattayomsuksa 1 in 2012 academic year, Chalermkwansatree School. Tools used in this research were: 1) course curriculum on school study "Chalermkwansatree study" 2) school identity characteristics test 3) data collection according to research.

The results at each step were as follows:

1. Chalermkwansatree School identity is "Excellent in Knowledge, Consistent in goodness, High-quality of Life" using 5 steps to develop curriculum; studied the need of school's stakeholders, set learning outcomes, selected grading content, selected organizing learning experience and set the measurement including evaluation methods, applying to the 6 steps of learning management ; motivate for learning, focus on the content, lead for practice, clear for principles, merge for life and do for habit.

2. Course curriculum on school study "Chalermkwansatree study" consisted of 2 parts; the first was the curriculum document and the second was supporting curriculum document and supporting learning document. From finding curriculum quality by the experts, it was found that this curriculum had high quality and suitable to use as a whole in the highest level.

3. The result from experimenting this curriculum found that the learners' identity evaluation in excellent in knowledge (clever) consistent in virtue (goodness) and high – quality of Life (happiness) as a whole, the study is higher than previously studied statistically significant at the .01 level.

4. The result from systematic curriculum evaluation found that the input, the process, the output and the impact of this curriculum, as a whole, was suitable at the highest level in every aspect curriculum was practical rewarding to use, high procedure in using curriculum measurement and good evaluation that made curriculum evaluation result output and curriculum impact was satisfied by shareholders using curriculum.

Key words: Development of Course Curriculum, School Identity Based, Mixed Methods Research

ความเป็นมาของปัญหา

ในโลกปัจจุบันจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง การศึกษาให้มีพลังในการเสริมสร้างความตระหนัก วิสัยทัศน์และเทคนิควิธีการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยม รวมทั้งวิถีชีวิตที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ยูเนสโก (UNESCO, 1997) ได้เสนอว่าการศึกษาเพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมุ่งเน้น การเรียนรู้ มากกว่า การสอน ดังนั้นจะต้องเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษา อย่างน้อย 4 ประการ คือ 1) ปฏิรูปโครงสร้างและ ลักษณะของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ปรับเปลี่ยน หลักสูตรการศึกษาปัจจุบัน 3) พัฒนาจิตสำนึกของ สาธารณชนเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและ 4) เสริมสร้างขีดความสามารถ ทั้งภายในระบบการศึกษา และทุกภาคส่วน บทบาทของการศึกษาในระบบโรงเรียน จะมีบทบาทในการสืบทอดสังคมปัจจุบันพร้อมๆ กับ บทบาทในการเตรียมผู้เรียนเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมใน อนาคตด้วย จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงการศึกษา ในเรื่องสำคัญ 2 เรื่อง คือ 1) การปฏิรูปหลักสูตร และ 2) การปฏิรูปโครงสร้าง

การปฏิรูปหลักสูตร จะต้องทบทวนหลักสูตร ปัจจุบันทั้งหมด ทั้งในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การเรียนการสอน และการประเมินผล ที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม แรงจูงใจและความสามารถในการทำงาน ร่วมกันเพื่อสร้างอนาคตที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งต้องมีการสร้าง “ทฤษฎีและการปฏิบัติแนวใหม่” ในการจัดการศึกษาให้มีพลังในการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต (Lifestyle) ของพลเมืองที่เป็นวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และวิถีชีวิตที่สันติ (พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, 2553 หน้า 83) แม้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งประกาศใช้ทั่วประเทศในปี การศึกษา 2553 ได้พยายามที่จะสนองตอบต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนภายใต้การจัด หลักสูตรแกนกลางที่เหมือนกันก็ตาม หากแต่ความชัดเจนของหลักสูตรที่มีลักษณะเด่นเน้นถึงการสร้างอัตลักษณ์ในตัวผู้เรียน ที่มีการพัฒนาภายใต้ตัวตนที่แท้จริง ตามบริบทของสถานศึกษา ที่ก่อให้เกิดความรักในองค์กร อันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีทั้งาม เพื่อการ รักษาชื่อเสียง เกียรติภูมิ ความภาคภูมิใจในตนเอง สืบสานสิ่งดีงาม วัฒนธรรมองค์กรจากอดีตสู่ปัจจุบัน และวางรากฐานที่ยั่งยืนในอนาคต อันจะเชื่อมโยงสู่ความรัก

ในชาติภูมิแห่งตน ยังไม่มีรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร ที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาทั้งมวลจะต้อง ไม่ลืมพื้นฐานและรากเหง้าของความเป็นไทย ไม่ว่าจะเป็น เอกลักษณ์ ประเพณี และวัฒนธรรม ศาสนา ประวัติศาสตร์ ความรักความสามัคคี ความเอื้ออาทร และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่การศึกษาจะต้องเป็น ตัวนำ ปลุกฝังและถ่ายทอดสู่ผู้เรียนทุกระดับและทุก ประเภทของการจัดการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2552, หน้า 110) การประเมินคุณภาพ ภายนอกกรอบ 3 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา : สมศ. (องค์กรมหาชน) ซึ่ง ทำการประเมินสถานศึกษาทุกสังกัดระหว่าง ปีพ.ศ. 2554-2558 มีประเด็นที่ให้ความสำคัญกับการสร้างอัต ลักษณ์ของสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นประเด็นใหม่ และ ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสถานศึกษาต่างๆ ที่ยังไม่ชัดเจนใน เรื่องของการจัดการศึกษาที่สร้างให้นักเรียนเกิด คุณลักษณะตามอัตลักษณ์ หรือจุดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ ของโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่สามารถ บอกได้ว่า อะไรคืออัตลักษณ์ของนักเรียนในโรงเรียน และอะไรคือเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของโรงเรียน การ พัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้าง อัตลักษณ์ของโรงเรียน (School Identity) เป็นสิ่งสำคัญเพราะ เป็นตัวกำหนด คุณลักษณะร่วม หรือพฤติกรรมการประพฤติปฏิบัติของ นักเรียนส่วนรวมที่เหมือนกัน เป็นสิ่งที่ทรงพลังอันทำให้ สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง (Change) ในทางที่พึง ประารถนาได้ สุพัตร์ พิบูลย์. (2553, หน้า 18) จาก ความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นที่จะ พัฒนาหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรี ศึกษา” เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียนเฉลิมขวัญ สตรี เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่นที่สนใจต่อไป

จุดมุ่งหมายการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ ของโรงเรียน ด้วยกระบวนการ วิจัยวิจัยผสมผสาน กรณีศึกษาโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี มี วัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการสร้าง หลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียน จากการใช้วิธีการ เชิงคุณภาพเป็นหลักและวิธีการเชิงปริมาณเป็นวิธีรอง

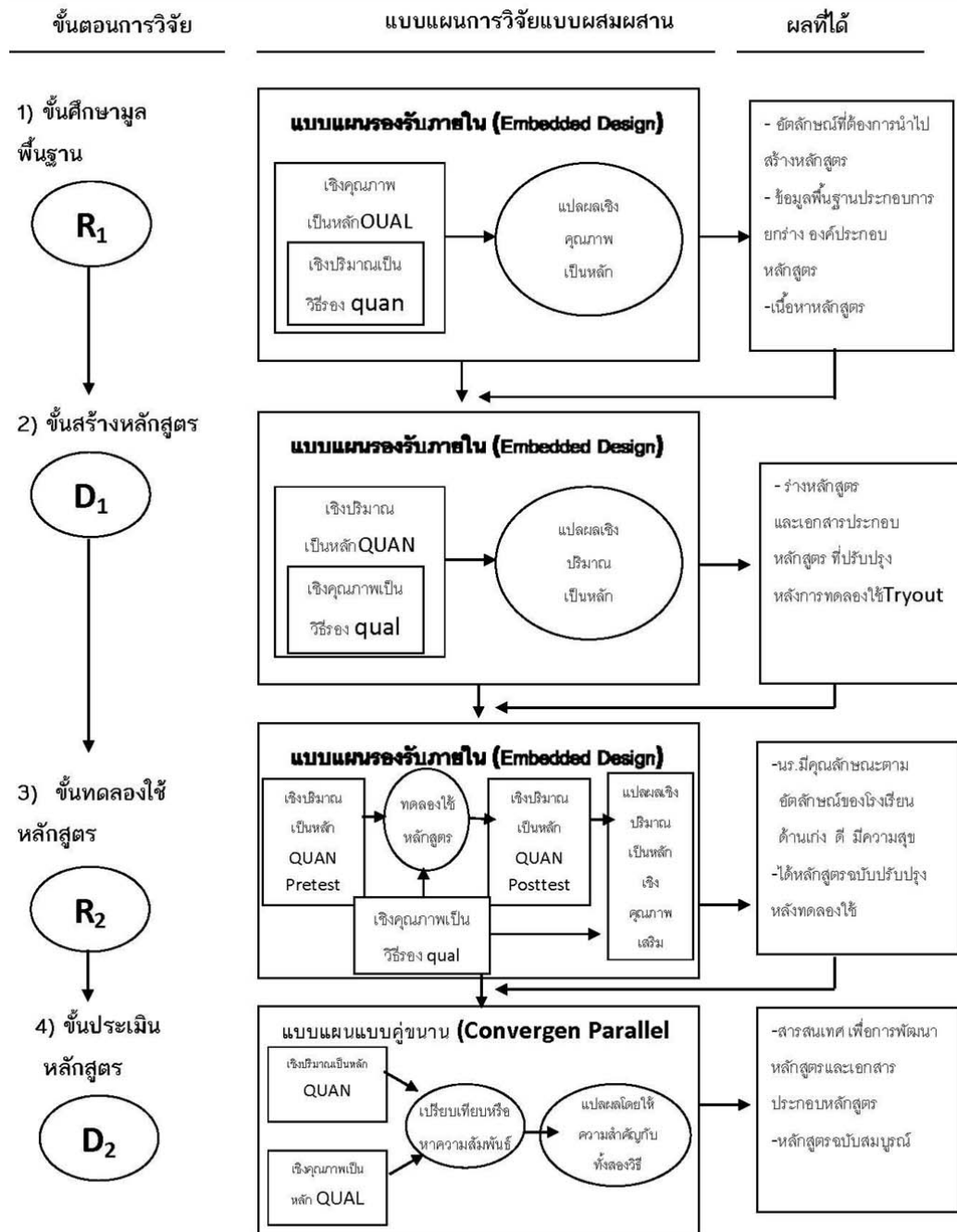
2. เพื่อสร้างและศึกษาคุณภาพของหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียน จากการใช้วิธีการเชิงปริมาณเป็นหลักและวิธีการเชิงคุณภาพเป็นวิธีรอง

3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียนเต็มรูปแบบจากการใช้วิธีการเชิงปริมาณเป็นหลักและวิธีการเชิงคุณภาพเป็นวิธีรอง

4. เพื่อประเมินหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” จากการใช้วิธีการเชิงปริมาณและวิธีการเชิงคุณภาพโดยให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน

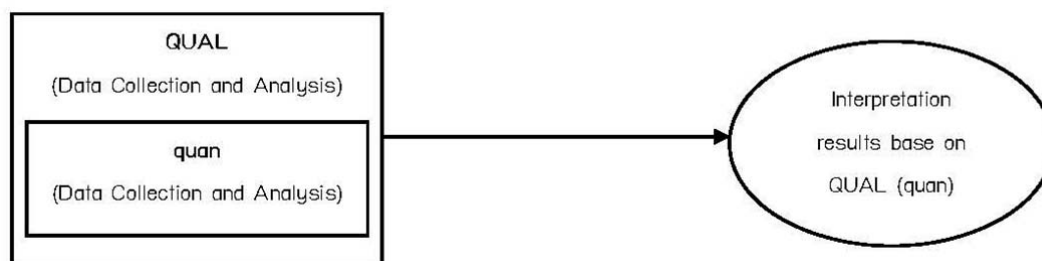
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นวิธีดำเนินการตามแบบแผนการวิจัยเฉพาะของ Mixed Methods Research Design

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นการมุ่งหาคำตอบของคำถามการวิจัยที่ว่าอะไรคือข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการสร้างหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียน จากผลการใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มของบุคคลสำคัญต่อสถานศึกษา ประกอบกับผลของการ

ใช้วิธีการเชิงปริมาณในการสำรวจความคาดหวังต่อผลผลิต ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนโดยผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบแผนการวิจัยแบบรองรับภายใน (Embedded Design) ซึ่งใช้วิธีการเชิงคุณภาพเป็นหลัก วิธีการเชิงปริมาณเป็นวิธีรอง นำผลที่ได้มาอภิปรายบนฐานของการแปลผลเชิงคุณภาพเป็นหลัก และผลเชิงปริมาณเป็นตัวสนับสนุนเพิ่มเติมคำตอบ ดังภาพ

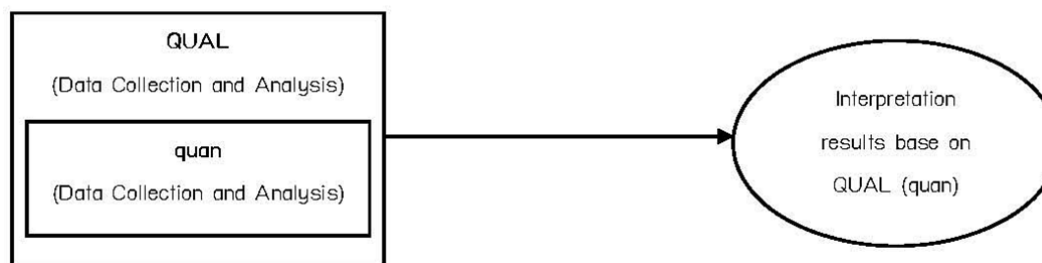

ภาพแบบแผนรองรับภายใน (Embedded Design) วิธีเชิงคุณภาพเป็นหลัก

ที่มา : Creswell, February 10, 2012

ขั้นตอนที่ 2 สร้างหลักสูตร การศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นการมุ่งหาคำตอบของคำถามการวิจัยว่าคุณภาพความเหมาะสมขององค์ประกอบและรายละเอียดของหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียน จากผลการใช้วิธีการเชิงปริมาณ ในการประเมินคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ และผลการทดลองใช้ (Tryout) หลักสูตรจากนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ประกอบกับผลของการใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ในการสัมภาษณ์ความเหมาะสมของหลักสูตรจากบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรของ

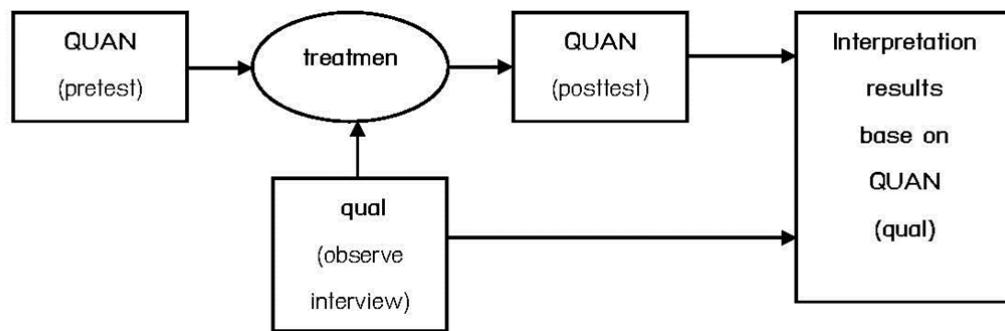
โรงเรียน ตลอดจนผลจากการสังเกตสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการนำหลักสูตรไปใช้ของนักเรียนที่ผ่านการทดลองใช้หลักสูตรมาแล้ว เป็นอย่างไรโดยผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบแผนการวิจัยแบบรองรับภายใน (Embedded Design) ซึ่งใช้วิธีการเชิงปริมาณเป็นหลัก วิธีการเชิงคุณภาพเป็นวิธีรอง นำผลที่ได้มาอภิปรายบนฐานของการแปลผลเชิงปริมาณเป็นหลัก และผลเชิงคุณภาพเป็นตัวสนับสนุนเพิ่มเติมคำตอบ แบบแผนการวิจัย ดังภาพ

ภาพแบบแผนรองรับภายใน (Embedded Design) วิธีเชิงคุณภาพเป็นหลัก

ที่มา : Creswell, February 10, 2012

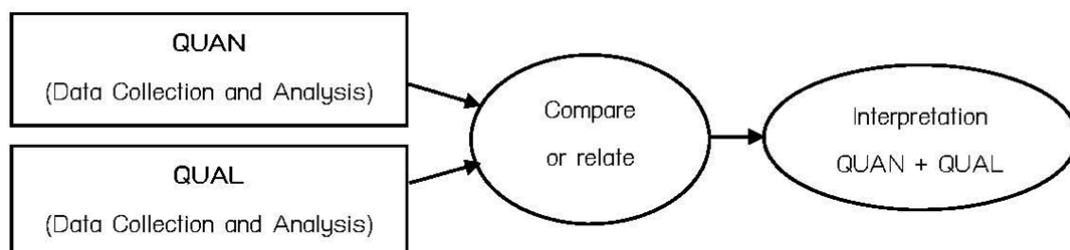
ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตร การศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นการมุ่งหาคำตอบของคำถามการวิจัยที่ว่า ผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียนเต็มรูปแบบ จากผลการใช้วิธีการเชิงปริมาณ ในการวัดคุณลักษณะของผู้เรียนตามอัตลักษณ์ ก่อนและหลังเรียนด้วยหลักสูตรที่สร้างขึ้น ประกอบกับผลของการใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ในการสังเกตและสัมภาษณ์นักเรียนระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร ได้ผลเป็นอย่างไร ซึ่งการทดลองใช้หลักสูตรนี้ใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (One Group Pretest-Posttest Design)

ภาพแบบแผนรองรับภายใน (Embedded Design) รูปแบบการทดลองระยะเดียววิธีการเชิงปริมาณเป็นหลัก
ที่มา : รัดนะ บัวสนธิ์, 2554, ออนไลน์

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินหลักสูตร การศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นการมุ่งหาคำตอบของคำถามการวิจัยที่ว่า ผลการประเมินหลักสูตรเฉลิมขวัญสตรีศึกษา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียน จากผลการใช้วิธีการเชิงปริมาณ ในการสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ร่วมกับผลการใช้วิธีการเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามองค์ประกอบ ของการประเมินหลักสูตรเชิงระบบ ได้ผล

เป็นอย่างไร โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบแผนการวิจัยแบบคู่ขนาน (Convergen Parallel Design) โดยให้ความสำคัญกับวิธีการเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพเท่าเทียมกัน ดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน วัดในองค์ประกอบเดียวกัน เรื่องเดียวกัน นำผลที่ได้รับทั้งสองวิธีมาเปรียบเทียบความสอดคล้องของข้อมูล แล้วสรุปตีความอภิปรายผลร่วมกันแบบแผนการวิจัย ดังภาพ

ภาพ แบบแผนการวิจัยแบบคู่ขนาน (Convergen Parallel Design)

ที่มา : Creswell, February 10, 2012

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า อัตลักษณ์โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนต้องการให้ปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคน ซึ่งถือเป็น อัตลักษณ์ร่วมของนักเรียนเฉลิมขวัญสตรี ได้แก่ “เป็นเลิศในความรู้ (ความเก่ง) ยึดมั่นเชิดชูในความดี (ความดี) วิถีชีวิตมีคุณภาพ (ความสุข): (Excellent in Knowledge Consistent in Goodness and High quality of Life)” โดยมีรายละเอียด แต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านความเป็นเลิศในความรู้ (ความเก่ง) ได้แก่ เป็นเลิศทางวิชาการ คือ มีระดับผลการเรียนเฉลี่ยทุกรายวิชาต่อภาคเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับ 3.00 ขึ้นไป อย่างน้อยร้อยละ 75 ของนักเรียนโดยรวม มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา มีทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

1.2 ด้านการยึดมั่นเชิดชูในความดี (ความดี) ได้แก่ มีความประพฤติดี คือ สามารถปฏิบัติตามหลักคุณธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือได้ มีน้ำใจและจิตอาสา ให้ความช่วยเหลือครู เพื่อน และผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมในทุกโอกาส มีวินัย คือ สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างมีจิตสำนึก และตั้งใจเรียน คือ กระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียน ปฏิบัติตามข้อกำหนดของรายวิชาต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน ตรงต่อเวลาอย่างสม่ำเสมอ ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างดี

1.3 ด้านวิถีชีวิตมีคุณภาพ (ความสุข) ได้แก่ มีความภาคภูมิใจในบทบาท ศักดิ์ศรีแห่งตน มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง มีความรับผิดชอบ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และมีสุนทรียภาพในการมองโลกหรือคิดบวก (Positive Thinking)

หลักสูตรฉบับนี้ควรใช้ชื่อว่า หลักสูตรรายวิชาเฉลิมขวัญสตรีศึกษา เป็นรายวิชาเพิ่มเติม ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 0.5 หน่วยกิต (20 ชั่วโมง/ภาคเรียน) เหมาะสมที่จะใช้ขั้นตอนการสร้าง 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 กำหนดผลการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกจัดลำดับ

เนื้อหาสาระ ขั้นตอนที่ 4 คัดเลือกจัดระเบียบประสบการณ์การเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 5 กำหนดสิ่งที่จะวัดผลและวิธีประเมินผล สำหรับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้กับหลักสูตรนี้มี 6 ขั้นตอน คือ ชื่นใจให้ใฝ่รู้ มุ่งสู่นิhoa นำพาปฏิบัติ เด่นชัดหลักการ ผสานใช้ในชีวิตและก่อกิจให้เป็นนิสัย

2. ผลการสร้างหลักสูตร พบว่าหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” มีองค์ประกอบ 2 ส่วนหลัก คือ

2.1 เอกสารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย วิสัยทัศน์หลักสูตร หลักการของหลักสูตร ผลการเรียนรู้/คุณภาพผู้เรียน สารการเรียนรู้ แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ แนวทางการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้และส่วนของภาคผนวก ประกอบด้วยการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” และคำอธิบายศัพท์

2.2 เอกสารประกอบหลักสูตร และเอกสารประกอบการเรียน เอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย บทบาทครูผู้สอน บทบาทผู้เรียน แผนการจัดการเรียนรู้ การใช้เครื่องมือวัดผลประเมินผลคุณลักษณะตามอัตลักษณ์โรงเรียน และส่วนที่เป็นเอกสารประกอบการเรียน ประกอบด้วย สารการเรียนรู้ 3 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยที่ 1 เรียนรู้อดีต (Learning the Past) หน่วยที่ 2 พัฒนาปัจจุบัน (Developing the Present) ซึ่งเป็นหน่วยที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้และฝึกฝนให้เกิดคุณลักษณะตามอัตลักษณ์โรงเรียน และหน่วยที่ 3 สานฝันในอนาคต (Weaving the Future) หลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตรและเอกสารประกอบการเรียน มีคุณภาพโดยรวมในระดับมากที่สุด สำหรับนักเรียนที่ผ่านการทดลองใช้หลักสูตร (Tryout) ส่วนใหญ่เห็นว่า ภาพรวมของหลักสูตรมีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนในระดับ มากที่สุด ซึ่งผลของข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า เอกสารหลักสูตรมีรายละเอียดต่างๆ ครอบคลุมผลการเรียนรู้ของหลักสูตร ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ทำให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้สามารถใช้เป็นคู่มือการสอนได้อย่างสะดวก มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำไปใช้พัฒนานักเรียนตามอัตลักษณ์โรงเรียน

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตร ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพสอดคล้องกับเชิงปริมาณคือ

3.1 คุณลักษณะของนักเรียนตามอัตลักษณ์ด้านการเป็นเลิศในความรู้ (ความเก่ง) หลังเรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์และการแก้ปัญหา มีทักษะการสื่อสาร มีทักษะการทำงานเป็นทีม มีทักษะการใช้เทคโนโลยี และทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 คุณลักษณะของนักเรียนตามอัตลักษณ์ด้านการยึดมั่นเชิดชูในความดี (ความดี) หลังเรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” ผู้เรียน ร้อยละ 90.20 มีพัฒนาการ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นจากระดับที่ 3 การทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น เป็นระดับที่ 4 คือการทำตามหน้าที่ กฎระเบียบ ข้อบังคับในสังคม และนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านประพฤติดี ด้านความมีวินัย และการตั้งใจเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 คุณลักษณะของนักเรียนตามอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตมีคุณภาพ (ความสุข) หลังเรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” คุณภาพชีวิตโดยรวมของนักเรียน ในด้านความภาคภูมิใจในบทบาทศักดิ์ศรีแห่งตน ด้านความรับผิดชอบด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และด้านสุนทรียภาพในการมองโลกสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านจิตใจเข้มแข็งมั่นคงที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลของข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า นักเรียนที่ผ่านการใช้หลักสูตรฉบับนี้มีคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการเป็นคนเก่ง คนดี และมีสุข ตามอัตลักษณ์โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีทุกประการ

4. ผลการประเมินหลักสูตร โดยผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรเฉลิมขวัญสตรีศึกษา

4.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า องค์ประกอบหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร คุณสมบัติครูผู้สอนและผู้เรียน ตลอดจนปัจจัยของหลักสูตรโดยภาพรวม มีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}=4.94$, S.D.=0.08)

4.2 ผลการประเมินกระบวนการ (Process) พบว่า ภาพรวมของสภาพการใช้หลักสูตร และการวัดผลประเมินผลของหลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}=4.77$, S.D. =0.19)

4.3 ผลการประเมินผลผลิต (Output) และ ผลกระทบ (Impact) ของหลักสูตร พบว่า ผลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามอัตลักษณ์โรงเรียนทั้ง 3 ด้าน และผลกระทบที่เกิดจากการใช้หลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.90$, S.D. = 0.08) ซึ่งผลการประเมินเชิงระบบทั้ง 3 ด้านในเชิงคุณภาพ ให้ผลสอดคล้องสนับสนุนกับเชิงปริมาณ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ที่พบว่า อัตลักษณ์โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ได้แก่ “เป็นเลิศในความรู้ (ความเก่ง) ยึดมั่นเชิดชูในความดี (ความดี) วิถีชีวิตมีคุณภาพ (ความสุข)” สอดคล้องกับ หลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 กล่าวไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

2. การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ ศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน กำหนดผลการเรียนรู้ คัดเลือกจัดลำดับเนื้อหาสาระ คัดเลือกจัดระเบียบประสบการณ์การเรียนรู้ และกำหนดสิ่งที่จะวัดผลและวิธีประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของวาริรัตน์ แก้วอุไรและเทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย (2552) ซึ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาปัญหาความต้องการก่อนยกร่างหลักสูตร และกำหนดให้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรครอบคลุมพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด ทักษะปฏิบัติรวมเจตคติที่ดีเข้าไว้ด้วยกันมีโครงสร้างของเนื้อหาหลักสูตรชัดเจน กิจกรรมเน้นการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เช่นเดียวกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรจากระดับรากหญ้า (Grass Roots Approach) ของทาบ (Taba, 1962, p.437) สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1949, p.216) ของสงัด อุทราพันธ์ (2532, หน้า 45) และ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 23) สำหรับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 ขั้นตอนซึ่งผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และบูรณาการเข้ากับหลักสูตรที่

พัฒนาขึ้น ได้แก่ ชื่นใจให้ใฝ่รู้ มุ่งสู่เนื้อหา นำพาปฏิบัติ เด่นชัดหลักการ ผสานใช้ในชีวิต และก่อกิจให้เป็นนิสัย นั้นสอดคล้องกับขั้นตอนการสอนตามทฤษฎีการฝึกทักษะของ ซิมป์สัน (Simpson, 1972) การสอนให้เกิดคุณธรรมตามแนวคิดของแครีทไวลและคณะ (Kratwohl, 1973) และแนวคิดการจัดการเรียนรู้แนวมนุษยนิยมของ โรเจอร์ส (Rogers, 1969) จึงทำให้หลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” ที่พัฒนาขึ้น มีคุณภาพและความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” ทั้ง 3 ด้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของมานะ แก้วมาลา (2552) ซึ่งศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ภาพตัวแทนอัตลักษณ์อุบลราชธานีปรากฏในคำขวัญจังหวัด ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าเฉลี่ยความรู้สึกรักท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในตนเอง และพฤติกรรมวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยทำให้เห็นว่าสมควรนำอัตลักษณ์มาเป็นเป้าหมายหลักของหลักสูตรท้องถิ่น เช่นเดียวกับที่ สิริลักษณ์ เฟื่องกาญจน์ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรอุปนิสัยศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เน้นการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนกลุ่มสาระ ในโรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการในเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยในคุณลักษณะที่กำหนด ในทางที่ดีขึ้น และผลสัมฤทธิ์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้หลักโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี คิดเป็นร้อยละ 76.42

4. ผลการประเมินหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” เชิงระบบ คือ ด้านปัจจัย

นำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตและผลกระทบของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด ทุกด้าน เป็นเพราะหลักสูตรพัฒนาขึ้นโดยมีขั้นตอนการสร้างและแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ หลักสูตร สอดคล้องกับผลการวิจัยของสิริลักษณ์ เฟื่องกาญจน์ (2552) ซึ่งมีการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาพฤติกรรมผู้เรียนเพื่อให้เกิดอุปนิสัยที่พึงประสงค์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรต่อยอดจากหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา “เฉลิมขวัญสตรีศึกษา” จากการขยายรายวิชาออกไปเป็น 2 รายวิชา 1 ปีการศึกษาหรือขยายเต็มช่วงชั้น เป็น 6 รายวิชา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 3 ปีการศึกษา เพื่อเพิ่มความเข้มข้นในการปลูกฝังคุณลักษณะตามอัตลักษณ์โรงเรียน โดยนำหลักสูตรต้นแบบของงานวิจัยฉบับนี้ไปขยายเนื้อหา เพิ่มกิจกรรม ขยายเวลาเรียน ให้นักเรียนมีโอกาสฝึกฝนนำไปใช้ต่อเนื่องสม่ำเสมอ จนกลายเป็นลักษณะนิสัย เกิดเป็นอัตลักษณ์กลางของนักเรียนโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้การเรียนแต่ละภาคเรียนควรประกอบกันทั้ง 3 ด้าน ไม่ควรแยกส่วน เพราะเป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมในทุกด้าน

2. เป็นต้นแบบการวิจัยสำหรับโรงเรียนที่ต้องการสร้างอัตลักษณ์ โดยการพัฒนาหลักสูตรที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนตามบริบทของโรงเรียน โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. (19 สิงหาคม 2542). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับราชกฤษฎีกา, 116(74 ก). หน้า 8-23.
- พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. (2553). การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนพื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์.
- มานะ แก้วมาลา. (2552). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ อุดมราชาธานี. ปริญญาโท. ปร.ด. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, อุดรธานี.
- รัตน์ บัสนันท์. (2554). วิธีการวิจัยเชิงผสมผสานทางการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2555 จาก <http://www.rattanabb.com>.
- วาริรัตน์ แก้วอุไรและเทียมจันทร์ พานิชย์สินไชย. (2552). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการศึกษา. วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 4(10), 13 -24.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการสอน:มิติใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริลักษณ์ เฟื่องกาญจน์. (2552). การพัฒนาหลักสูตรอุปนิสัยศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เน้นการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนกลุ่มสาระในโรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย. วิทยานิพนธ์. ศษ.ด. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สุพัตร์ พิบูลย์. (2553). อัตลักษณ์ของสถานศึกษาคืออะไร สำคัญ. สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2554, จาก <http://www.drsuphakedqa.blogspot.com/2010/07/07.html>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). รายงานการวิจัยเรื่อง ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- UNESCO. (1997). การจำแนกมาตรฐานสากลของการศึกษา (ISCED). สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2554 จาก http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/doc/isced_1997.html
- Creswell. W.J. (Speaker). (February 10, 2012). *Mixed Methods Designs*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Krathwohl, D. R., Bloom, B. S., & Masia, B. B. (1973). *Taxonomy of Educational Objectives, the Classification of Educational Goals*. Handbook II: Affective Domain. New York: David McKay Co., Inc..
- Rogers, C.R. (1969). *Freedom to learn*. Columbus Ohio: Charles E Merrill Publishing Company.
- Simpson E. J. (1972). *The Classification of Educational Objectives in the Psychomotor Domain*. Washington, DC: Gryphon House.
- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York : Harcourt, Brace & World.
- Tyler, W.Ralph. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago : The University of Chicago.Press.